

Dutka Mária

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Osztályozás

902.6

Vár

1961

Tárgy

Szerző:

A török hódoltsági terület egyetlen pasa-rezidenciájának feltárása a Várban

MEGTALÁLTÁK KARA MURAD PALOTÁJÁT

Magyar Nemzet
1961. Nov. 3.

A budai törökkor hangulatát idéző, szerencsés kézzel és képzelettel helyreállított Király-fürdőben van egy kád, melyben az ellenőrizhetetlen hagyomány szerint a török szultánok is élvezték a budai források gyógyító és fiatalító erejét. Lehet, hogy a »szultán kádja« csupán illúzió, vendégforgalmi vonzerő, de könnyen megtörténhet, hogy nemsokára valóban előkerül a föld mélyéből, ha nem is magának a szultánnak, de egyik nevezetes budai pasájának fürdőszobája. Mert ha hinni lehet Evlija Cselebinek — akinek már sok-sok adatát, leírását igazolták századok múltán a régészeti feltárások —, a budai pasa palotájából sem hiányzott a fürdőszoba.

Budavár törökkori városképét metszetek, rajzok, térképek őrizték meg számunkra. És függött az egykori királyi palotában néhány gobelin abból a sorozatból, melyet Nancyban szőttek és Lotharingiai Károly magyarországi hadjárata a témájuk. Jól emlékszem az egyik nagy, szővött falképre (hogy hová lettek, elégtek-e az ostromkor, vagy elkallódtak, nem tudni). Buda ostromát és 1686-os bevételét ábrázolta, barokk mozgásban kavargó harci jelenetet, s a tér, ahol a csata folyt, teljesen török arculatú városképet örökített meg. Lófarkas zászlók lengtek a házak ormán, minárek karcsú rajza töltötte ki a háttérrel, s török félhold díszlett a Mátyás-templom gótikus tornyán, mert a török a templomokat, zárdákat mecsetté, vagy katonai raktárakká alakította, mecset lett a Mátyás-templom is és az egykori feljegyzés szerint »a harangok hangjához szokott vidéken ezen túl a műezzin éneke hangzott«.

A magyarországi török emlékek kiváló szakértője, Gerő Győző, az idén nyáron fogott hozzá a budai pasa-rezidencia feltáráshoz. Régészeti kutatásának kiinduló pontja egy XVII. századi Rabatta-féle térkép volt. Ez az ódon térkép feltünteti ugyanis a pasa palotáját. A megjelölt helyen kezdték el az ásást és meg is találták a Várszínház melletti volt karmelita rendház előtt 3—4 méter mélységben

húzódo törökkori helytartó-palota hatalmas falait, utkövezetének részleteit. Nagyméretű palotája volt a budai pasának, az épület falai kiérnek a bástyáig és a kolostor alatt is folytatódnak. A feltárás több réteget hozott felszínre. A falazás mutat egy régebbi középkori korszakot is, midőn a gótikus stílusban épített ferences kolostor állott ezen a helyen. A kolostorhoz tartozó templomot Kempelen Farkas tervei szerint alakították át színházzá a XVIII. század végén, ezt megelőzően pedig a törökök dzsáminak. A középkortól kezdve 1800-ig, míg — mint egy emléktábla is őrzi — Beethoven eljátszotta itt Kürt-szonátájának zongorasólamát, több évszázad viharos történetét őrzi e két, sokszor leégett, összedől, újra felépített és ma is romos épület.

Kétségtelen, hogy a budai pasáknak jó ízlésük volt. Budapest egyik legszebb kilátópontján emelték fel palotájukat, ahonnan nemcsak gyönyörű panoráma tárult szemük elé, hanem katonai szempontból Csepeltől Vácig szemmel tarthatták a vidéket. A jól megerősített Buda egyébként is a leghíresebb török-magyar védelmi vár volt, az iszlám oszlopainak egyike.

Gerő Győző, akinek »Pécs törökkori emlékei« című nagyszerű könyvéből tudom, hogy mi a különbség a dzsámi és a mecset között és azt is, hogy helyesen minárenek és nem franciásan minaretnak nevezik a török templomhoz tartozó karcsú, erkélyes tornyot, teljesen otthonos a török hódoltság korában. Baráti körben Juszufnak hívják és a Gerő-család »krónikájában« feljegyezték, hogy hat éves korában holmiját kis bugyorba kötve, elindult, hogy meg se álljon Törökországig. Persze, csak falujának határáig érkezett el. De később, a levéltárak, könyvtárak, a szigetvári, egri és legutóbb az esztergomi leletek és helyreállítások, (ahol egy asztalosműhelyben dzsámi nyomaira bukkant), valamint a budai

pasa-palota feltárása kárpótolták azért, hogy a mai napig sem sikerült Törökországba eljutnia.

A tízkötetnyi útirajzában a XVII. századi Európáról és Ázsiáról felbecsülhetetlen és széleskörű adatokat rögzítő Evlija Cselebit veszi elő a törökkor szakértője és felolvassa, mit ír a török utazó a budai pasa palotájáról. »Abblakos, erkélyes, szükcöcske, kibesbszerű divánkháné (tanácskozóterem), 200 szükszobás, szükudvarú, egyfurdóju, kert nélküli palota. Kara Murad e palotában nem fért el, azért kibővítette, és kijavította azt.« Ennyit mond a kútfő és azt már Gerő Győző teszi hozzá, hogy a palotabővítés oszmán stílusban 1653 körül történhetett, mikor Magyarország térképén óriási sárga folt jelzi a török hódoltsági területet, s mikor a három világrészre kiterjedt török birodalom elérte legnagyobb kiterjedését hazánkban.

Sok víz lefolyt azóta a Dunán, hogy II. Szulejman szultán Mohács után megszállta Budát és a kiverzett ország-rész úgyszólván ellenállás nélkül jutott birtokába. Néhány minaré, néhány dzsámi és mecset, Gülbaba sírja, boltozott kupolájú budai fürdők maradtak fenn a 150 éves török hódoltság emlékeiből. És a kávé. Ezt a fontos adatot is Gerő Győzőtől hallottam: Behram effendi, az első zsák kávé 390 évvel ezelőtt vándorolta el Budán.

A budai pasa, a »fekete« Murad pompás kilátású, csatornával és vízvezetékkel ellátott egykori palotája a tervek szerint reprezentatív szálloda lesz külföldi tudósok számára, a Várszínház pedig kongresszusi terem a majdani »kultúra várában«. A feltárást folytatják, s e törökkori műemlék kibontásával ismét egy ritkasággal bővül Budapest. Európai török hódított területen, mint Gerő Győző mondja, ez lesz az első felszínre került XVI. századi pasa-rezidencia.

Dutka Mária